

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ОСВІТИ

УДК 378. 016

О. М. АКІМОВА

кандидат педагогічних наук, доцент

О. В. КУЗНЕЦОВА

кандидат педагогічних наук, доцент

В. І. ОДАРЧЕНКО

кандидат педагогічних наук, доцент

КЗ “Харківська гуманітарно-педагогічна академія” ХОР

СИСТЕМА ВИХОВАННЯ ЦІННОСТЕЙ У ПАРАДИГМІ “НОВОЇ ШКОЛИ” (НА ПРИКЛАДІ ДИСЦИПЛІНИ “МЕТОДИКА ВИХОВНОЇ РОБОТИ”)

У статті охарактеризовано зміни в соціальному, економічному та політичному житті України, які впливають на проблеми радикальної перебудови у сфері виховання, мета якої – формувати всебічно й гармонійно розвинену, творчу та активну людину. Визначено складові освітнього процесу, орієнтовані на загальнолюдські цінності, зокрема морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей), соціально-політичні (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови й культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність). Зазначено, що деонтологічний аспект, як виховний обов’язок, торкається будь-якої сфери життєдіяльності дитини. Охарактеризовано зміни в освітньому процесі, які обумовлює концепція “Нової школи”, під час викладання дисципліни “Методика виховної роботи”.

Ключові слова: концепція, практика, методи виховної роботи, деонтологія, система виховання, компетенція, програма, задача, “Нова школа”.

Кожна людина – це багатий досвід минулого, нинішнього й майбутнього. Збагачення соціально-духовними цінностями попередніх поколінь, примноження їх своєю діяльністю й передачу багатств наступним поколінням реалізовує цикл загальнопрофесійних дисциплін, які забезпечують базову систему знань, умінь і навичок майбутнього фахівця. Дисципліна “Методика виховної роботи” є важливим аспектом підготовки майбутніх учителів, забезпечуючи підготовку студентів до першої активної практики в початковій школі.

З огляду на це, постає проблема визначення суті та шляхів реалізації системи виховання цінностей у парадигмі “Нової школи” (на прикладі дисципліни “Методика виховної роботи”).

Перед авторами постали такі завдання:

1. Уточнити поняття “система виховання цінностей” у парадигмі “Нової школи” для майбутніх учителів початкової школи.

2. Визначити основні завдання системи виховання цінностей у парадигмі “Нової школи” у ході підготовки майбутнього вчителя початкової школи.

3. Визначити суть педагогічної деонтології як норми підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування системи виховання цінностей у парадигмі “Нової школи”.

На сучасному етапі професійної підготовки вчителя початкової школи різні аспекти висвітлено в наукових дослідженнях О. Бабакіної, С. Беляєва, С. Єрмакової, А. Крамаренко, Н. Павленко, О. Пометун, Ф. Халілової, Л. Хомич та інших, зокрема виховний аспект проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи актуалізовано в працях Г. Пономарьової, Л. Орел.

Метою статті є розкриття змін в освітньому процесі, які обумовлює концепція “Нової школи”, під час викладання дисципліни “Методика виховної роботи”.

Комплексною цільовою програмою підготовки майбутніх учителів початкової школи передбачено узгодження в часі та дотримання принципів системності, послідовності, доступності навчання з використанням внутрішньопредметних та міжпредметних зв'язків усіх навчальних предметів [3]. Мета курсу “Методика виховної роботи” – поглиблювати загальнотеоретичні та методичні знання студентів, формувати й розвивати в них практичні вміння й навички виховної роботи з учнями.

У теоретичній частині курсу розглядають взаємозв'язок процесів соціалізації, виховання та розвитку особистості, значну увагу приділяють ознайомленню майбутніх педагогів з напрямками, формами й методами організації виховної роботи зі школярами. Курс допомагає студентам в оволодінні майстерністю виховання, створює науково-методичну базу для вивчення конкретних питань методики виховної роботи з орієнтацією на потреби учнів, що відповідає вимогам концепції “Нової школи” України.

Зазначимо, що у 1968 р. Генеральна асамблея ООН звернулася до всіх держав із закликом забезпечити виховання людства в дусі гуманізму, поваги до людської гідності, прав людини, людських цінностей. Отже, постає питання розуміння суті поняття “система виховання цінностей” у парадигмі “Нової школи” для майбутніх учителів початкової школи [2].

Поняття “система виховання цінностей” у парадигмі “Нової школи” розуміємо як виховний процес, що є складовою освітнього процесу й орієнтується на загальнолюдські цінності, зокрема морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей), соціально-політичні (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови й культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність). Як зазначено в проекті концепції “Нової школи”, “усе життя нової школи організовується за моделлю поваги до прав людини, демократії, української ідентичності” [2].

Основні завдання системи виховання цінностей у парадигмі “Нової школи” в ході підготовки майбутнього вчителя початкової школи можна розкрити такими принципами реалізації [3]:

1. Кожна особистість є унікальною сутністю, тому є цінністю сама по собі. Кожна особистість має потенціал духовного, морального, інтелектуального та фізичного розвитку.

2. Ми цінуємо інших людей як особистості, а не за те, що в них є чи вони можуть зробити для нас; ми цінуємо міжособистісні відносини, оскільки вони мають провідне значення для нашого розвитку й для блага суспільства.

3. Ми цінуємо правду, права людини, закон, справедливість.

4. На перший план виступає етнічна, расова, політична, культурна та релігійна толерантність.

5. Формування системи знань про організацію економічного життя в суспільстві, про ринкові відносини, про основи комерційної та підприємницької діяльності, про фінансові системи, про фінансово-економічні аспекти екологічної проблеми, про сімейну економіку тощо.

6. Формування підприємницьких навичок як через застосування в процесі виховних занять ролевих ігор, віртуальних вправ, так і шляхом включення школярів у різні форми трудової діяльності.

7. Прагнення до постійного самовиховання.

У ході підготовки майбутнього вчителя початкової школи до формування системи виховання цінностей у парадигмі “Нової школи” зазначено, що ключовим виховним елементом стане приклад учителя, який покликаний захопити дитину [5]. Таким чином, необхідно звернути увагу на такі аспекти: професійна поведінка вчителя початкової школи; характеристика морально-етичних норм вчинків учителя; роль учителя початкової школи в реалізації прав і свобод учнів; особливості морально-етичної поведінки вчителя в різних педагогічних ситуаціях освітнього характеру [3].

Отже, логічним є викладання дисципліни “Методика виховної роботи” для майбутніх учителів початкової школи на засадах педагогічної деонтології як компонента формування системи виховання цінностей у парадигмі “Нової школи”, що прискорить підготовку майбутніх фахівців до роботи в освітньому середовищі.

Зазначимо, що деонтологічний аспект, як виховний обов’язок, торкається будь-якої сфери життєдіяльності дитини. Втілення засад педагогічної деонтології як компонента освіти майбутніх учителів допоможе робити свідоме підпорядкування особистих інтересів фахівця потребам суспільства.

Визначимо основні принципи педагогічної деонтології як компонента підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування системи виховання цінностей у парадигмі “Нової школи”: гуманне ставлення до учнів; піклування про стан здоров’я школярів; незалежне оцінювання результатів навчальної та виховної діяльності; демократичний стиль спілку-

вання; реалізація виховного принципу поваги до особистості учня з розумною вимогливістю до нього; педагогічний оптимізм [1].

Зупинимось на змінах, які обумовлює концепція “Нової школи”, під час викладання дисципліни “Методика виховної роботи”.

1. Масові та групові форми виховної роботи мають відповідати потребам, інтересам і можливостям учнів, бути для них значущими й цікавими, спонукати їх до розвитку та вдосконалення природних задатків, здібностей.

2. Групова форма роботи “Політична інформація” має відповідати засадам української державності та оперувати символами України. Вона може стати частиною освітнього процесу, наприклад, як повідомлення учнями на 2–3 хвилини перед початком уроків, для реалізації завдання з формування української ідентичності концепції.

3. Години класного керівника не повинні мати змісту уроків-інструктажів та аналізу результатів навчальної діяльності. На нашу думку, їх мають замінити інші форми групової виховної роботи.

4. Для виконання завдань концепції “Нової школи” із запобігання дискримінації, насильству та знуцанню в школі додати психологічні хвилини як вид роботи в групові форми виховної роботи.

5. На нашу думку, необхідно розробити та впровадити в групові форми виховної роботи короткотривалі інформаційні проекти, які будуть спрямовані на реалізацію завдань економічного, екологічного, громадянського, профорієнтаційного характеру.

6. Зазначимо, що зміни сучасної освітньої політики в галузі освіти дітей з особливими потребами не відображені цілком у підготовці майбутніх учителів початкової школи, проте саме вчителі початкової школи, разом з їх асистентами, соціальним педагогом, психологом, мають забезпечити впровадження засад інклюзивної освіти на високому рівні. З метою створення інклюзивного середовища в дисципліну додати теми, що розкривають основні аспекти виховної роботи з різними групами дітей з особливими освітніми потребами [1].

7. Як зазначено в концепції, “Нова школа буде виховувати не лише відповідальність за себе, а й за розвиток і добробут країни та всього людства”. На нашу думку, реалізація цього завдання можлива за допомогою впровадження наскрізного принципу полікультурності в зміст та форми виховної роботи, що в подальшому стане основою розвитку демократії та формування толерантної життєвої позиції учня початкової школи.

Висновки. Викладене не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми формування системи виховання цінностей у парадигмі “Нової школи”. Подальшого вивчення та наукового обґрунтування потребують проблеми взаємозв’язку навчальної й виховної роботи в освітньому процесі, індивідуалізація виховної роботи в школі, запобігання зайвим видам виховної роботи та перевантаження учнів початкової школи виховними заходами, використання технічних засобів, інтернет-ресурсів у ході різних форм виховної роботи, сучасні форми роботи з батьками.

Таким чином, складна система підготовки майбутніх учителів початкової школи повинна стати визначальним кроком у створенні “Нової школи” в Україні, підтверджуючи вислів: “Якщо професія стає способом життя, то ремесло перетворюється на мистецтво”.

Список використаної літератури

1. Акімова О. М. Педагогічна деонтологія як компонент інклюзивної освіти майбутніх учителів початкових класів / О. М. Акімова // Наукові записки кафедри педагогіки Харківського національного університету ім. В. К. Каразіна : зб. наук. праць. – Харків, 2015. – Вип. XXXVIII. – С. 23–30.
2. Концепція “Нової української школи” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imzo.gov.ua/2016/08/30/kontseptsiya-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli/>.
3. Кузнецова О. В. Шляхи підвищення рівня якості підготовки фахівців у педагогічному ВНЗ / О. В. Кузнецова // Наукові записки кафедри педагогіки Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна : зб. наук. праць. – Харків : Видавничий центр ХНУ, 2015. – Вип. XXXVIII. – С. 146–154.
4. Одарченко В. І. Проблема формування особистості вчителя початкових класів у психолого-педагогічній думці / В. І. Одарченко // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання : зб. наук. праць. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – Вип. 14. – С. 87–91.
5. Хоміч Л. Зміст культурологічної парадигми розвитку педагогічної освіти / Л. Хоміч // Культурологічна складова професійного розвитку педагога : зб. наук. праць / за ред. Л. Хоміч, Л. Султанової, Т. Шахрай. – Київ ; Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2012. – С. 13–22.

Стаття надійшла до редакції 02.09.2016.

Акімова Е. М., Кузнецова О. В., Одарченко В. І. Система виховання цінностей в парадигмі “Нової школи” (на прикладі дисципліни “Методика вихователів роботи”)

В статті охарактеризовані зміни в соціальній, економічній і політичній житті України, які впливають на проблеми радикальної перестройки в сфері виховання, метою якої є сформувати всебічно і гармонічно розвинутого, творчого і активного індивідуума. Визначено складові освітнього процесу, орієнтовані на загальнолюдські цінності, морально-етичні (повага, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе і інших людей), соціально-політичні (свобода, демократія, культурна різноманітність, повага до рідної мови і культури, патріотизм, поважливе ставлення до оточуючого середовища, повага до закону, солідарність, відповідальність). Зазначено, що деонтологічний аспект, як вихователів обов'язок, стосується будь-якої сфери життєдіяльності дитини. Охарактеризовані зміни в освітньому процесі, зумовлені концепцією “Нової школи”, в час викладання дисципліни “Методика вихователів роботи”.

Ключові слова: концепція, практика, методи вихователів роботи, деонтологія, система виховання, компетенція, програма, завдання, “Нова школа”.

Akimova E., Kuznetsova O., Odarchenko V. The System of Values Education in “New School” Paradigm (on Subject “Methodology of Educational Work”)

The article describes changes in social, economic and political life of Ukraine, which influence on the educational problems. The aim of education is to create a harmoniously developed, creative and active person. The authors defined the components of educational process, which are oriented on human values, among which are moral and ethical values such as merit, honesty, justice, caring, respect to one's life, respect to oneself and other people. To social and political values we can refer freedom, democracy, cultural diversity, respect to

the mother tongue and culture, patriotism, protection of the environment, respect to the law, solidarity, and responsibility.

The authors' of the paradigm of "New school" say that in the process of education future teachers of Junior School we should form the system of values.

In the process of teachers' education the main element is teacher's personal example. The teacher's personal example is especially important in the process of teachers' education of future teachers of Junior School. Because the teacher of Junior School work with children and the teachers' personal example engage child's attention. So we should like to draw your attention to next aspects: the behavior of teacher of Junior School; the characterization of moral and ethical teachers' action, the role of teacher of Junior School in the process of pupils' rights and freedoms realization; peculiarities of moral and ethical teachers' behavior.

That's why we can speak about necessity of teaching such discipline as "Methodology of educator work" to future teachers of Junior School on principles of pedagogical deontology. Because deontological aspects correlate with different spheres of child's life and we can determine deontological aspect as a duty to teach smb. The authors characterized changes in an educational process which have caused by conception of "New school" in the process of teaching the discipline "Methodology of education work".

Key words: *conception, practice, methods of education work, deontology, system of education, competence, curriculum, task, "New school".*